

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

ISSN 2306-6814

9 772306 681405

Науково-практичний журнал

№ 1 січень 2022

Головний редактор:

Ємельянов В.М.,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений діяч науки
і техніки України

Заступники головного редактора:

Антонова Л.В.,
кандидат економічних наук, доктор наук
з державного управління, професор
Нора Г.А.,
доктор економічних наук, професор

Відповідальні секретарі:

Штиршов О.М., кандидат наук з
державного управління, доцент
Тимофеев С.П., кандидат наук з
державного управління, доцент
Кучеренко Г.Б.

Члени редакційної колегії:

Abbas Mardani, Ph.D. in Philosophy Management
(USA)
Бартош Гордецьки, доктор політичних наук, профе-
сор факультету журналістики й політичних наук
Університету імені Адама Міцкевича (м. Познань,
Польща)
Беглиця В. П., кандидат економічних наук, доктор
наук з державного управління, професор
Гармідер А. Д., доктор економічних наук, доцент
Гнатєва Т. М., кандидат економічних наук,
доцент
Гришова І. Ю., доктор економічних наук
Дацій О. І., доктор економічних наук
Денисенко М. П., доктор економічних наук,
професор
Козловський С. В., доктор економічних наук,
професор
Кравчук А. О., кандидат економічних наук, доцент
Кушнір С. О., кандидат економічних наук,
професор
Лазарева О. В., доктор економічних наук,
професор
Ніколюк О. В., доктор економічних наук,
професор
Плеханов Д. О., кандидат економічних
наук, доктор наук з державного
управління, професор
Резнікова Н. В., доктор економічних наук,
професор
Сазонець І. А., доктор економічних наук,
професор
Сазонець О. М., доктор економічних наук, професор
Сорока С. В., доктор наук з державного управління,
професор
Стоян О. Ю., кандидат економічних наук,
доктор наук з державного управління, доцент
Тарасова Т. О., доктор економічних наук,
професор
Чвертко Л. А., кандидат економічних наук, доцент
Яременко Л. М., к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, обліку і оподаткування
Ярошевська О. В., доктор економічних наук,
професор

ІНВЕСТИЦІЇ:

ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

№ 1 січень 2022 р.

Журнал засновано у січні 2002 року.
Виходить 2 рази на місяць

Журнал включено до переліку наукових фахових
видань України з питань

ЕКОНОМІКИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Категорія «Б»

(Наказ Міністерства освіти і науки України від
02.07.2020 № 886)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

- Index Copernicus (IC);
- SIS;
- Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 23727-13567ПП від 17.12.2018 року
ISSN 2306-6814

Передплатний індекс: 23892

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Телефон: (044) 223-26-28, 537-14-33

Тел./факс: (044) 458-10-73

E-mail: economy_2008@ukr.net

www.investplan.com.ua

Засновники:

**Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
ТОВ "ДКС Центр"**

Видавець:

ТОВ "ДКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою
редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть
автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів
публікацій.

За зміст та достовірність реклами несе
відповідальність рекламодавець.

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили 13.01.22 р.

Підписано до друку 13.01.22 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 17.0.

Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний.

Замовлення № 1301/2.

Віддруковано у ТОВ «ДКС Центр»

м. Київ, пров. Куренівський, 17

Тел. (044) 537-14-34

© ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД, 2022

РОЗМІЩЕННЯ СТАТТІ

1. Вимоги щодо змісту наукової статті.

- 1.1. Високий науковий рівень статті.
- 1.2. Приймаються раніше не опубліковані наукові статті.
- 1.3. Автор несе відповідальність за оригінальність тексту статті (за плагіат відповідає автор).
- 1.4. Стаття повинна бути написана українською, російською або англійською мовою.
- 1.5. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних назв, географічних назв та інших відомостей, а також за те, що в матеріалах не містяться дані, що не підлягають відкритій публікації.
- 1.6. Остаточне рішення про публікацію ухвалюється Редакційною колегією, яка також залишає за собою право на додаткове рецензування, редагування і відхилення статей.

2. Вимоги щодо оформлення наукової статті.

- 2.1. У статті з лівого боку має стояти індекс УДК (Регистр – «ВСЕ ПРОПИСНЫЕ»)
- 2.2. Ініціали та прізвище автора. Через кому після ПІБ зазначається науковий ступінь, вчене звання, посада, науковий заклад. (На мові статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою). ORCID ID.
- 2.3. Назва статті (Регистр – «Как в предложениях») мовою статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою.
- 2.4. Анотація.
 - 2.4.1. Мовою статті (обсяг не менш як 100 слів).
 - 2.4.2. Англійською мовою (обсяг не менш як 1800 знаків без пробілів).
 - 2.4.3. У статті не українською мовою обов'язкова анотація українською мовою (обсяг не менш як 1800 знаків без пробілів).
- 2.5. Ключові слова (5—8 слів) мовою статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою.
- 2.6. Текст статті.

У статті повинні міститись (із виділенням у тексті) такі елементи:

 - постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
 - аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
 - формулювання цілей статті (постановка завдання);
 - виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі;
 - список літератури;
 - список літератури (References) в романському алфавіті.

Згідно з новими правилами, які враховують вимоги міжнародних систем цитування, автори статей повинні давати список літератури в двох варіантах: один мовою оригіналу і окремим блоком той же список літератури (References) в романському алфавіті (harvard reference system), повторюючи в ньому в тому ж порядку всі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні.

Для правильного оформлення, скористайтеся рекомендаціями <http://www.economy.in.ua/d/references.doc> або замовте цю послугу в редакції (див. анкету для автора).

3. Технічні вимоги до статті.

- 3.1. Обсяг рукопису — 20—35 тис. знаків, включаючи рисунки, таблиці.
- 3.2. Стаття повинна бути виконана у форматі А-4 текстового редактора Microsoft Word for Windows (шрифт – Times New Roman). Якщо стаття зроблена в редакторі Microsoft Word (версія 2007) і має розширенням .docx, обов'язково потрібно відправити додатково файли статті Perezberezhneni u format .doc dla Microsoft Word (версія 97-2003) або .rtf. Назва файлу має відповідати прізвищу автора (наприклад: Іванов або Ivanov).
- 3.3. Кількість табличного матеріалу та ілюстрацій повинна бути доречною. Цифровий матеріал подається у таблиці, що має порядковий номер (наприклад, Таблиця 1.) і назву (друкується над таблицею посередині жирним шрифтом). Ілюстрації також потрібно нумерувати і вони повинні мати назви, які вказуються під кожною ілюстрацією (наприклад, Рис. 2. Переваги ефективної структуризації попиту).
- 3.4. Рисунки, виконані у MS Word, потрібно згрупувати; вони повинні бути єдиним графічним об'єктом. Для рисунків, зроблених у програмі Excel, потрібно додатково до статті відправити файл Excel (2003).
- 3.5. Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation і нумеруються з правого боку.
- 3.6. Посилання на літературу в тексті необхідно подавати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56–59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- 3.7. У статті не повинно бути переносу слів та макросів При наборі слід вимкнути автоматичний «м'який» перенос (заборонені «примусові» переноси – за допомогою дефісу). Абзаци позначати тільки клавішею «Enter», не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша «Tab»).

4. Матеріали, які потрібно подати до редакції.

- 4.1. Стаття, рисунки окремими файлами (якщо потрібно (див. пункт 3.4)).
- 4.2. Анкета (скачати на сайті).
- 4.3. Рецензія на статтю* (з підписом рецензента та печаткою):
 - якщо автор або один із співавторів не має наукового ступеня (статті українською, російською або англійською мовами);
 - якщо в статті один автор, який не має наукового ступеня доктора наук (статті англійською мовою).

Матеріали надсилати на електронну адресу economy_2008@ukr.net

* Рецензію та витяг редакція має право запросити у автора з науковим ступенем.

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

№ 1 січень 2022 р.

У НОМЕРІ:

Економічна наука

Смоляр Л. Г., Жигалкевич Ж. М., Тях М. О.

Управління логістичною діяльністю підприємства 5

Білоткач І. А.

Інституціональні особливості розвитку конкурентоспроможної логістичної системи маркетингового просування органічної агропромислової продукції України 12

Кулініч Т. В., Авраменко Н. А., Карпенко Є. В.

Системно-синергетичний підхід до управління витратами 20

Кавецький В. В.

Методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів 27

Ільченко В. Ю., Хобта М. О., Разводовська В. О., Гребельник М. М.

Моделювання системи екологічного менеджменту інноваційно активних підприємств 34

Бугров О. В., Бугрова О. О., Лук'янчук І. О.

Страхування в системі управління ризиками компанії 41

Федик М. В.

Креативна зайнятість в умовах цифрових трансформацій 48

Гуменюк А. М.

Порівняльний аналіз сучасних підходів до визначення сутності поняття "сфера гостинності" 55

Державне управління

Орлова Н. С., Мохова Ю. А.

Електронна готовність органів публічної влади в Україні 61

Рачинський А. П., Дарчин Б. С.

Державна політика в галузі охорони здоров'я України: необхідність комплексності і системності реалізації 67

Васильєв І. О., Тищенко В. О., Пруський А. В., Власенко Є. А.

Охорона праці: питання управління та організації проведення профілактичної роботи 73

Банчук-Петросова О. В.

Парадигма інтеграції зовнішньоекономічної діяльності України 79

Васюк Н. О., Голосай К. С., Сокуренко Н. Б.

Розвиток системи громадського здоров'я в Україні: організаційно-правові засади 83

Яшутін І. М.

Нормативно-правове забезпечення виконавської дисципліни в органах публічної служби 90

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА

INVESTYTSIYI: PRAKTYKA TA DOSVID

№ 1 / 2022

CONTENTS:

Economy

Smoliar L., Zhygalkevych Zh., Tiukh N.

MANAGEMENT OF LOGISTICS ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE 5

Bilotkach I.

INSTITUTIONAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVE LOGISTICS SYSTEM
OF MARKETING PROMOTION OF ORGANIC AGRICULTURE 12

Kulinich T., Avramenko N., Karpenko Y.

THE SYSTEM-SYNERGETIC APPROACH TO COST MANAGEMENT 20

Kavetskiy V.

METHODICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF INVESTMENTS IN CERTAIN GROUPS
OF STAKEHOLDERS 27

Ilchenko V., Khobta M., Razvodovska V., Grebelnik M.

MODELING OF THE ENVIRONMENTAL MANAGEMENT SYSTEM OF INNOVATIVELY
ACTIVE ENTERPRISES 34

Bugrov O., Bugrova O., Lukyanchuk I.

INSURANCE IN THE RISK MANAGEMENT SYSTEM OF COMPANY 41

Fedyk M.

CREATIVE EMPLOYMENT UNDER THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATIONS 48

Humenyuk A.

COMPARATIVE ANALYSIS OF MODERN APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENCE OF THE CONCEPT
OF "HOSPITALITY" 55

Public administration

Orlova N., Mokhova Y.

ELECTRONIC READINESS OF PUBLIC AUTHORITIES IN UKRAINE 61

Rachynskiy A., Darchyn B.

STATE POLICY IN THE HEALTH CARE SPHERE OF UKRAINE: THE NEED FOR COMPLEXITY AND SYSTEMATICITY
OF IMPLEMENTATION 67

Vasyliiev I., Tyshchenko V., Pruskiy A., Vlasenko Y.

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY: ISSUES OF MANAGEMENT AND ORGANIZATION
OF PREVENTIVE WORK 73

Banchuk-Petrosova O.

THE PARADIGM OF INTEGRATION OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY 79

Vasuyk N., Golosai K., Sokurenko N.

DEVELOPMENT OF THE PUBLIC HEALTH SYSTEM IN UKRAINE: ORGANIZATIONAL
AND LEGAL PRINCIPLES 83

Yashutin I.

REGULATORY AND LEGAL MECHANISM OF ENSURING EXECUTIVE DISCIPLINE IN THE BODIES
OF THE PUBLIC SERVICE 90

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА

Т. В. Кулініч,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID ID: 0000-0003-0110-7080

Н. А. Авраменко,

к. т. н., доцент, професор кафедри митної справи та товарознавства,
Державний податковий університет

ORCID ID: 0000-0001-7027-0266

Є. В. Карпенко,

к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту,
Сумський національний аграрний університет

ORCID ID: 0000-0001-6496-6283

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.1.20

СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

T. Kulinich,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Management of Organizations, Lviv Polytechnic National University

N. Avramenko,

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Customs
and Commodity Science, State Tax University

Y. Karpenko,

PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Management, Sumy National Agrarian University

THE SYSTEM-SYNERGETIC APPROACH TO COST MANAGEMENT

Метою дослідження є розроблення теоретичних засад використання системно-синергетичного підходу до управління витратами. Розглянуто специфіку використання системно-синергетичного підходу, його значення до вирішення кризової ситуації на підприємстві. Запропоновано інструментарій застосування системно-синергетичного підходу в управлінні витратами, що складається із трьох елементів: удосконалення витрат операційної діяльності, удосконалення витрат фінансової діяльності, оптимізація витрат інвестиційної діяльності. Усі ці елементи, взаємодіючи між собою та посилюючи послідовний вплив один на одного, матимуть системно-синергетичний ефект в управлінні витратами, що виражатиметься підвищенням ефективності діяльності та зміцненням конкурентних позицій підприємства за рахунок цінкових факторів або факторів покращення якості продукції. Новизна дослідження полягає в удосконаленні методів управління витратами із використанням системно-синергетичного підходу.

In a dynamically changing technical and technological environment, the ongoing business processes require integrating approaches in crisis management. The system-synergetic approach implies the use of specific optimization methods, which consists of influencing elements, acting independently and interrelated, forming a system. Such a system, affecting the company's internal environment, changes its place in the market and adapts to the changing external environment. The research aims to form a toolkit for applying a system-synergetic approach in cost management. In the research methods of systematization, economic and mathematical modeling, allowing development tools for expenses management using a system-synergetic approach are used. The devices of application of the system-synergetic approach in costs management, consisting of three

elements: improvement of operating activity costs, improvement of financial activity costs, optimization of investment activity costs, are offered. All these elements, interacting with each other, will have a system-synergistic effect in cost management, which is expressed in the increase of activity efficiency and strengthening the enterprise's competitive position due to price factors or factors of product quality improvement. The novelty of the research is based on the progress of cost management methods using the system-synergetic approach. Therefore, the study is of practical importance. The cost management system is suitable for integrating into economic processes, regardless of the enterprise's sphere of activity or size. In this case, the synergistic effect will be more pronounced when scaling the application of this approach to cost management. Consistent measures to rationalize costs allow to obtain a system-synergetic effect in the long run, which will have pronounced features in terms of scaling. The practical use of this approach is the ability to create new business models that allow the company to work more efficiently. The subject of further research is to find a balance between possible additional income and possible losses from cost reductions.

Ключові слова: система, синергія, системно-синергетичний підхід, оптимізація, управління витратами, інвестиції, розвиток.

Key words: system, synergy, system-synergetic approach, optimization, cost management, investment, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Управління витратами є достатньо популярною темою дослідження вже кілька десятиліть, однак по сьогоднішній день предмет дослідження не вичерпує своєї актуальності, оскільки під впливом технологічного прогресу з кожним роком формуються нові, сучасні бізнес-моделі в усіх сферах виробничої діяльності. Ці новостворені бізнес моделі вимагають постійного оновлення підходів до управління витратами, які повинні націлюватися на удосконалення техніко-технологічного потенціалу підприємства, що сприяє зміцненню його конкурентних позицій на ринку. Попри те, що існує чимало досліджень з розроблення напрямів стандартизації, нормування чи оптимізації витрат, всі вони мають конкретне цільове спрямування в області управління витратами: на створення нормативів витрат, на створення стандартів управління витратами, методи скорочення витрат тощо. Водночас комплексних досліджень, які дозволяють вивести управління витратами на новий рівень, практично не здійснюється у вітчизняній науковій практиці, а тому використання таких підходів має важливе наукове та практичне значення і формує актуальність дослідження.

Об'єктом цього дослідження є формування системно-синергетичного підходу управління витратами. Сам по собі синергетичний підхід як методологічний засіб передбачає в онтологічному та гносеологічному плані використання спеціальної стратегії прийняття рішень, що дозволяє об'єднати конкретні заходи у комплекс дій, що в результаті формує цілісну модель впливу, здатну вирішити певне завдання або проблему [3]. Саме тому системно-синергетичний підхід до вирішення проблем найчастіше доцільно застосовувати у антикризовому управлінні, оскільки застосування цього підходу полягає у вирішенні проблеми.

При дотриманні послідовності з використання методів та регулярному й чіткому спрямованому їх використанню формується система заходів [5], яка разом із синергетичним результатом формує системно-синергетич-

ний підхід до управління об'єктом дослідження чи експерименту. Управління витратами з використанням системно-синергетичного підходу дозволяє бачити предмет дослідження як цілісність, єдиний механізм регулювання та єдину бізнес-модель, що дозволяє сприймати результат використання такого підходу не як окремі поточні заходи оптимізації, а більш виражено та цілісно, як стратегічний підхід вирішення проблеми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання управління витратами є широко досліджуваними у вітчизняній та зарубіжній літературі. Серед сучасних досліджень варто виділити дослідження Олініченко К. [8], який розглядав еволюцію поглядів в управлінні витратами; Полянську А. [10], котра досліджувала методи управління витратами, виходячи із ситуаційного підходу; Адаменко Т. [1], яка аналізувала процесний підхід управління витратами; Ткаченко А. [14], яка розглядала напрями підвищення ефективності управління витратами, Светлова Н. та Івашко І. [13], які досліджували напрями підвищення ефективності управління витратами. Що стосується використання синергетичного підходу, то на сьогодні можна виділити низку сучасних праць Волкової Є. та Невидимової О. [4], які розглядали системно-синергетичний підхід у стійкості природи. До зарубіжних дослідників необхідно віднести Блауберга І. [2; 3], Хакена Г. [15], Морена Е. [7], Кагана М. [5] та Берталанффі Л. [16], які практикували використання цього підходу кілька десятиліть тому та визначили основні філософські принципи цього підходу. Аналогічні та більш сучасні дослідження були проведені Джексоном С. [17], який системно-синергетичний підхід використовував у сучасному фінансовому менеджменті.

Попри це, системно-синергетичний підхід до управління витратами до цього часу не розглядався на науковому рівні, а тому від підтверджує новизну, актуальність та цінність наукового дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Мета дослідження — формування інструментарію застосування системно-синергетичного підходу в управлінні витратами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Перш ніж перейти безпосередньо до особливостей застосування системно-синергетичного підходу до управління витратами, для більш повного розуміння його специфіки та значення у теоретико-методологічному контексті розкриємо суть поняття "система" та "синергетика" як сукупності певних елементів, взаємних зв'язків між ними та сукупного впливу.

Системно-синергетичний підхід у фінансовому менеджменті еволюціонував з теорії систем, а тому розглядати його як системний підхід можна як з погляду загальнотеоретичного поняття, так і з погляду спеціального наукового та практичного. Системний підхід у аналізі досліджувався різними авторами [3; 12; 17; 18], які зробили висновок про те, що єдиного визначення поняття не існує, оскільки кожен із авторів "систему" розглядає відповідно до об'єкту досліджень. Однак в цілому, саме поняття системи передбачає певну послідовність дій або закономірність явищ. Етимологія слова "система" передбачає те, що певне явище складається із частин чи елементів. При цьому у роботі Пахомової Н. підкреслено цілеспрямованість даної системи, тобто те, що вона орієнтована на вирішення певного завдання та досягнення певних цілей. Її можна використовувати як множину елементів, що групуються відповідно до поточних завдань та цілей.

Автором загальної теорії системного аналізу є Л. фон Берталанфі, який акцентував на тому, що система — це множина певних елементів, і також те, що ці елементи взаємодіють між собою. Звідси можна дійти висновки, що будь-яка система — це не просто сукупність елементів, які використовуються у певний момент, це результат дії елементів, який відбувається постійно та у довгостроковому вимірі.

Берталанфі зазначає, що системи є закритими по відношенню до зовнішніх чинників, тобто це певні елементи, що мають незалежність від зовнішнього середовища. Результатом роботи такого об'єднання елементів є вихід за межі внутрішнього середовища у зовнішнє [16]. При цьому результат роботи кожної ланки системи є наперед відомим. Mingers J. вважає, що система є об'єктом, який взаємодіє із наперед відомими властивостями [18]. В свою чергу Мельничук вважає, що система має більш широке розуміння. Відповідно до досліджень автора систему формує порядок, що зумовлений правильним розміщенням частин, які зв'язуються між собою у єдине ціле [6, с. 617].

Що стосується синергетики, то це поняття вивчає складні об'єкти у кризових умовах. Фінансове управління постійно здійснюється в умовах протиріч, які призводять до конфліктних ситуацій, які самі по собі формують передкризовий стан. Таким чином, поєднуючи системність та синергетику, можна досягнути основної мети — вирішити проблему кризової ситуації завдяки взаємодії комплексу елементів, які повинні відбуватися у певній наперед передбачуваній послідовності, бути

передбачуваними, посилювати ефект дії від сукупного використання та мати чіткий ефект на об'єкт дослідження.

Відповідно до досліджень Г. Хакена [15], синергетика включає комплекс дослідження процесів та виникнення нових властивостей завдяки формуванню систем. Разом з тим Е. Морен [7] передбачає, що кожна синергетична система характеризується наявністю нових властивостей та якостей, що виникають завдяки єдності та взаємодії елементів. При цьому формування цих нових якостей є новим продуктом організації, вона проявляється як на загальному рівні цілісного об'єкту, сформованого із різних елементів, так і на рівні окремих елементів.

Розглянемо можливість застосування системно-синергетичного підходу в фінансовій площині управління витратами. Мова йде про удосконалення прийомів фінансового управління, які складаються із окремих прийомів удосконалення, однак впливаючи одне на одне та взаємодіючи між собою, створюють загальну систему фінансового управління витратами, що призводить до позитивного впливу на внутрішнє середовище та змінює місце, роль та поведінку підприємства у зовнішньому середовищі.

Проте складне теоретико-методологічне підґрунтя використання цього підходу, практичні аспекти його застосування є простими для імплементації та зрозумілими на рівні стандартних фінансових рішень.

Одним з ключових завдань підприємств, що орієнтовані на системно-синергетичний підхід управління витратами є їх багаторівнева оптимізація, що зумовлює зростання конкурентоспроможності підприємства та підвищення рівня його ефективності діяльності. При цьому управління витратами є завданням комплексним, що вимагає інтегрованих, комплексних рішень на всіх рівнях управління та на всіх етапах створення готового продукту.

1. Зменшення витрат операційної діяльності

На початковій стадії оптимізації витрат потрібно знаходити джерела оптимізації витрат операційної діяльності. Для цього необхідно здійснити аналіз витрат підприємства, дослідивши не тільки їх динаміку та структуру, але і синхронність відповідно до доходів. У процесі аналізу можна виявити витрати, які у процесі діяльності попередніх років була надмірними. При цьому починати потрібно з непрямих витрат, а не із прямих витрат виробничого призначення. До таких витрат відносяться: витрати на логістику, витрати на складування, витрати на опалення приміщень та використання електроенергії, витрати на адміністративні цілі, збитки тощо. На наступному етапі потрібно дослідити витрати на оплату праці, чи вони є обґрунтованими відповідно до динаміки продуктивності праці. Будь-які витрати на стимулювання праці повинні мати вплив на обсяги виробітку, реалізації продукції або на покращення якості товарів (робіт чи послуг). Якщо в результаті дослідження визначено, що витрати на стимулювання праці не мають позитивного впливу на результати діяльності підприємства, їх також доцільно скорочувати або вводити нові правила роботи, що орієнтовані на результат.

Розрахунок ефективності системно-орієнтованих методів управління витратами можна з використанням

формули: $E \rightarrow \min$:

$$E = \sum_{i=1}^n \Delta E_i \cdot \Delta P \quad (1),$$

де E — витрати підприємства;

$\sum \Delta E_i$ — сума змінених витрат за статтями оптимізації у складі загальних витрат;

i — елементи витрат;

n — кількість елементів витрат;

ΔP — коефіцієнт зміни прибутку в результаті оптимізації витрат, при цьому:

$$\Delta P = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta I_i}{\sum_{i=1}^n I} \quad (2),$$

де I — доходи підприємства;

$\sum \Delta I_i$ — сума абсолютних змін за видами доходу підприємства;

$\sum I$ — загальна сума доходів підприємства;

n — кількість видів доходу.

Тобто оптимізація діючої структури витрат шляхом їх скорочення, оптимізація маркетингових витрат, витрат адміністративного призначення, витрат на збут та інших витрат операційної діяльності призводить до ефективного управління витратами, що забезпечує підприємству додаткові конкурентні переваги, що можуть виражатися ціновими чинниками (за рахунок скорочення ціни) або неціновими чинниками (за рахунок покращення якості продукції, робіт чи послуг). Можливість вивільнення додаткових ресурсів завдяки ефективному управлінню витратами дозволяє направляти їх на більш раціональні для розвитку цілі — для погашення кредиторської заборгованості, яка потребує додаткових фінансових витрат.

2. Зменшення фінансових витрат

Позитивних змін у конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства можна досягти під синергетичним впливом зміни витрат операційної діяльності на фінансові витрати. Ефект можна досягти шляхом зниження витрат на сплату відсотків за кредит. При ефективному використанні власного капіталу знижується потреба у залученому капіталу, внаслідок чого підприємство стає більш незалежним від зовнішніх джерел фінансування, а також зменшує або повністю уникає фінансових витрат.

Модель залежності відбувається наступним чином.

Якщо $E \rightarrow \min$, то $P \rightarrow \max$.

Якщо $P \rightarrow \max$, то $E(\text{int}) \rightarrow \min$.

де E — витрати підприємства;

P — прибуток підприємства;

$E(\text{int})$ — витрати фінансової діяльності.

3. Збільшення капітальних інвестицій

Капітальні інвестиції, на відміну від витрат операційних, слугують запорукою довгострокового розвитку підприємства, оскільки купляючи обладнання, інвестуючи у нові технології, будуючи нові торговельні точки, обороти підприємства збільшуватимуться, що призводитиме до розширення діяльності підприємства або використання більш ефективних технологій, що дозволяють знижувати витрати підприємства чи завойовувати ринки інноваційними продуктами.

Таким чином, якщо підприємство має достатньо власних фінансових коштів, які будуть вивільнені в результаті оптимізації витрат операційної діяльності, зменшенню витрат на сплату відсотків за кредитами, підприємство зможе накопичувати достатні суми для того, щоб інвестувати у розвиток власної діяльності, що є основою системно-синергетичного розвитку підприємства. Модель залежності між збільшення обсягів капітальних інвестицій та скороченням витратами така:

Якщо $E \rightarrow \min$, то $P \rightarrow \max$.

Якщо $P \rightarrow \max$, то $E(\text{int}) \rightarrow \min$.

Якщо $E(\text{int}) \rightarrow \min$, то $P \rightarrow \max$.

Якщо $P \rightarrow \max$, $\text{CAPEX} \rightarrow \max$.

де CAPEX — капітальні витрати на розвиток діяльності підприємства.

Отже, розвиваючи підприємство комплексно, починаючи із раціонального управління витратами, завершуючи стимулюванням капітальних інвестицій, ефективність діяльності підприємства збільшуватиметься. При цьому ефективність виражається показником прибутку та прибутковості. У свою чергу, оскільки прибуток є складовою власного капіталу, зростатиме і вартість бізнесу.

Це можна зрозуміти виходячи із формули середньозваженої вартості капіталу, що визначається так:

$$WACC = EC \cdot I_{ec} + L \cdot I_l \quad (3),$$

де EC — вартість власного капіталу;

I_{ec} — частка власного капіталу;

L — вартість позичкового капіталу;

I_l — частка позичкового капіталу.

Відповідно до даної формули, збільшуючи питому вагу власного капіталу у загальній сумі активів підприємства, середньозважена вартість капіталу $WACC$ зростатиме на фоні конкурентних підприємств тієї ж галузі.

Синергетичний ефект створюється на основі об'єднання системи управління витратами. Під синергією в цьому випадку розуміється додаткова премія, яку підприємство може отримати внаслідок впорядкованості даної системи. При цьому синергія та впорядкованість системи знаходяться у прямо пропорційній залежності: чим вищим є рівень впорядкованості, тим меншою буде невизначеність у поведінці учасників системи. Невизначеність в цьому випадку визначається стійкістю, автономністю, платоспроможністю підприємства.

Ефективне системно-синергетичне управління витратами буде проявлятися завдяки створення ефективних бізнес моделей підприємства, що здатні взаємодіяти між собою ефективно під впливом досконалого фінансового менеджменту. Такий менеджмент приводить у дію такі системно-синергетичні чинники:

- зниження витрат операційної діяльності;
- зниження непрямих виробничих витрат;
- збільшення прибутку, що призводить до зростання власного капіталу;
- зниження потреби у додатково залучених коштів зовнішніх кредиторів;
- збільшення ефективності використання активів;
- застосування активної інвестиційної політики прогресивного розвитку підприємства.

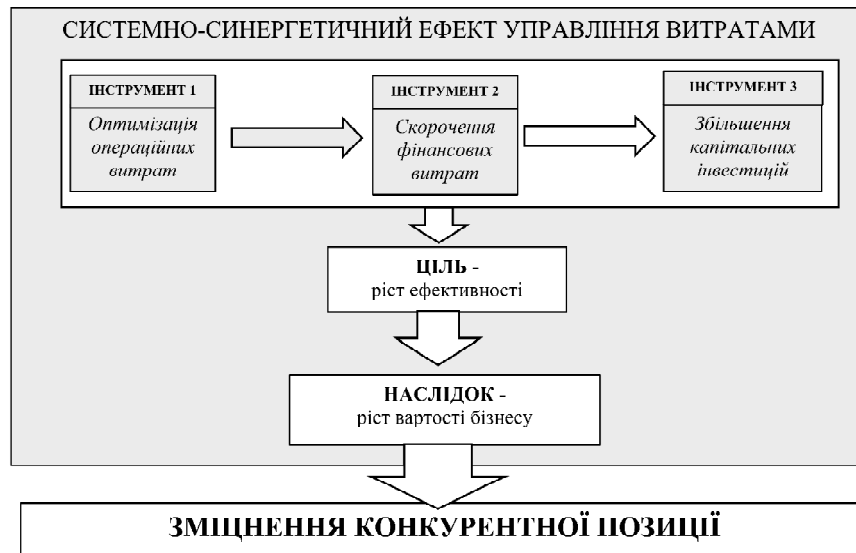

Рис. 1. Інструментарій застосування системно-синергетичного підходу в управлінні витратами

Джерело: авторська розробка.

Усі ці чинники мають безпосередній системно-синергетичний вплив на ефективність діяльності підприємства та його місце на ринку товарів чи послуг (рис. 1).

Відповідно до рисунка 1 можна стверджувати, що системно-синергетичний ефект у системі управління витратами виявляється тільки при використанні усіх складових комплексу оптимізації витрат, оскільки вплив окремих інструментів на кінцеву ціль буде менш вираженим.

Застосування цих заходів із оптимізації витрат може збільшувати як прибуток, так і доходи. Водночас при прийнятті нераціональних рішень, доходи підприємства, так само, як і прибуток можуть зменшуватися. Як приклад, це відбувається тоді, коли оптимізація витрат відбувається за рахунок скорочення рівня мотивації персоналу, який зменшуючи свою продуктивність не дозволить отримувати планового рівня доходу. Для того щоб розрахувати системно-синергетичний вплив, використується два методи.

1. Статистичний метод базується на основі статистичних даних.

2. Експертний метод застосовується фахівцями в ситуаційному аналізі взаємного впливу інструментів оптимізації витрат.

Відповідно до статистичного методу прогнозований системно-синергетичний ефект на підприємстві можна розрахувати за формулою:

$$SSR = \sum_{i=1}^n E_i \cdot P_i \cdot M_i \pm \Delta R \quad (4),$$

де SSR — системно-синергетичний ефект;

E_i — ефект від застосування i -ої складової комплексу оптимізації витрат;

P_i — індекс прибутку;

M_i — індекс зміни частки ринку;

ΔR — додатковий ефект від накладання дії складової комплексу оптимізації витрат.

Експертний метод передбачає визначення експертами основних складових елементів, що можуть вплинути на результати діяльності підприємства і на основі яких визначається наскільки дії одного посилюючого чинника впливають на зміну іншого.

Взаємодію між складовими комплексу оптимізації витрат можна визначити за наступною формулою:

$$SSR_i = \prod_{j=1}^m R_j^L \quad (5),$$

де m — кількість елементів, що впливають на дію i -ої складової комплексу оптимізації витрат;

L — показник ступеня, що набуває значення від -1 до +1 залежно від напрямку дії j -го елементу на i -й, відповідно, посилює чи зменшує;

R_j — коефіцієнт, що характеризує взаємний вплив j -х елементів що встановлюється на основі статистичних даних, експертним шляхом або з використанням формули:

$$R_j = \frac{\text{imax}}{\text{imin}} \quad (6),$$

де imax — максимальне значення елементу;

imin — мінімальне значення елементу.

Взаємодію складових комплексу оптимізації витрат пропонується розраховувати за формулою:

$$SSR_c = \frac{\sum_{i=1}^n R_{ij} \cdot W_i}{\sum_{i=1}^n W_i} \quad (7),$$

де $\sum R \cdot W$ — коефіцієнт впливу певної складової комплексу на всю систему;

W_i — вага певного певної складової комплексу оптимізації витрат.

Ці практичні підходи є досить простими та зручними у застосуванні та можуть використовуватися для оцінювання ефекту впливу складових управління витратами з метою підбору найбільш ефективних впливаючих компонентів. При цьому системно-синергетичний ефект, збільшуючи доходи та прибуток, що генерується в процесі інтеграції складових управління витратами, можна

розрахувати за формулою:

$$SSRt = \sum_{i=1}^n P1 + P2 + P3 - \sum_{i=1}^n E1 + E2 + E3 \quad (8),$$

SSRt — загальний синергетичний ефект періоду T;

P1 — додатковий прибуток від скорочення витрат операційної діяльності;

P2 — додатковий прибуток від скорочення фінансової діяльності;

P3 — додатковий прибуток від зростання капітальних інвестицій;

E1 — витрати, пов'язані із оптимізацією витрат операційної діяльності;

E2 — витрати, пов'язані із скороченням витрат фінансової діяльності.

E3 — витрати на інвестиції.

i — номер періоду, $i = 1, \dots, n$;

T — період формування заходів управління витратами;

n — число періодів, за які з'являються додаткові грошові потоки від заходів управління витратами.

Розрахунок синергетичного ефекту дає можливість зрозуміти доцільність дій з оптимізації витрат. Оскільки цей процес є довгостроковим, він вимагає дисконтування. Формула коефіцієнту дисконтування:

$$ki = \frac{1}{(1+r)^i}$$

де r — дисконтна ставка, для розрахунків може використовуватися ставка WACC.

Загалом при зіставленні дисконтної ставки з інфляційними темпами (lr) можливі такі варіанти результатів синергетичного ефекту.

Якщо $r = lr$ — грошового приросту в результаті заходів оптимізації не відбувається;

якщо $r > lr$ — вплив заходів із оптимізації є позитивним;

якщо навпаки $r < lr$ — вплив заходів із оптимізації є негативним і може призвести до збитків.

Особливого значення має системно-синергетичний ефект управління витратами на підприємствах, що складаються із кількох підрозділів, що взаємодіють між собою. Він полягає у об'єднанні різних сфер діяльності підприємства з метою оптимізації організаційної структури, вдосконалення техніко-технологічної бази, оптимізації адміністративних витрат та витрат на маркетинг, розроблення системної інвестиційної політики тощо. Всі ці заходи разом призводять до зростання прибутку підприємства, зміцнення підприємства на конкурентному ринку та підвищення вартості бізнесу. Політика управління витратами на основі системно-синергетичного підходу матиме ще більше вираження при ефекті масштабу, навіть якщо на певному рівні оптимізація може бути невідчутною, то при її застосуванні на всіх рівнях чи у всіх підрозділах, результат стане добре вираженим.

ВИСНОВКИ

Системно-синергетичний ефект управління витратами полягає у пошуку взаємопов'язаних елементів фінансової системи, які під впливом системної оптимізації даватимуть синергетичний ефект, що націлений на підви-

щення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його конкурентних позицій на ринку.

У процесі управління витратами з метою отримання синергетичного ефекту запропоновано використання трьох взаємопов'язаних напрямів управління витратами, що при послідовній та чіткій реалізації дозволять отримати позитивний вплив на ефективність діяльності підприємства та конкурентні позиції на ринку за рахунок цінових конкурентних переваг або нецінових переваг.

Організація системно-синергетичного ефекту передбачає:

1) оптимізацію операційних витрат за складовими: оптимізація адміністративних витрат, витрат на збут, матеріальних витрат, витрат трудових ресурсів, витрат трансакційних тощо;

2) вивільнення додаткових коштів на їх використання на погашення фінансових зобов'язань, тим самим скорочуючи фінансові витрати підприємства;

3) вивільнення коштів, що направляються на удосконалення матеріально-технічної та технологічної бази, що призводить до зміцнення конкурентних позицій на ринку за рахунок покращення якості чи зменшення витрат.

Послідовні заходи із раціоналізації витрат дозволяють отримати системно-синергетичний ефект у довгостроковій перспективі, що матиме виражені ознаки в умовах масштабування.

Практичне використання цього підходу полягає у можливості створення нових бізнес-моделей, які дозволяють працювати підприємству більш ефективно.

Предметом подальших досліджень є пошук точки балансу між можливим додатковим доходом та можливими збитками від скорочення витрат.

Література:

1. Адаменко Т.М. Управління затратами підприємства: розуміння з позиції процесного підходу. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. Т. 1, № 3. С. 198—202.
2. Блауберг И.В., Садовский В.Н., Юдин Э.Г. Философский принцип системности и системный подход. Вопросы философии. 1978. № 8. С. 39—52.
3. Блауберг И.В., Юдин Э.Г. Становление и сущность системного подхода. М.: Наука. 1973. 270 с.
4. Волкова Е.С., Невидимова О.Г. Устойчивость в природе и обществе: системно-синергетический подход. Вестник ТГУ. 2008. № 317. С. 258—263.
5. Каган М.С. Системный подход и гуманитарное знание. Ленинград: ЛГУ. 1991. 319 с.
6. Мельничук О.С. Словник іншомовних слів. К.: Голос. ред. УРЕ. 1977. 775 с.
7. Морен Э. Метод. Природа Природы. М.: Прогресс-Традиция. 2005. 464 с.
8. Олініченко К.С. Економічні аспекти еволюції поглядів на управління витратами. Вісник Міжнародного слов'янського університету. Економічні науки. 2007. № 1. С. 37—39.
9. Пахомова Н., Эндрес А., Рихтер К. Экологический менеджмент. СПб.: Питер. 2003. 544 с.
10. Полянська А. Ситуаційний підхід до управління затратами підприємства. Вісник Тернопільського на-

ціонального економічного університету. 2011. № 1. С. 134—140. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21089/1/Полянська%20А..pdf>

11. Попович Л. В. Організація процесу управління витратами. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". 2009. № 27. С. 162—167.

12. Ракитов А.И. Философские проблемы науки: Системный подход. М.: Мысль, 1977. 270 с.

13. Светлова Н.М., Івашко І.В. Напрямки підвищення ефективності управління витратами підприємства та пошук резервів їх зниження. Економіка і організація управління. 2011. № 2. С. 104—110. URL: <http://masters.donntu.org/2015/iem/kamyshnyi/library/article9.htm>

14. Ткаченко А.М. Управління витратами промислового підприємства як один із напрямів підвищення його ефективності. Економічний форум. 2011. № 2.

15. Хакен Г. Тайны природы. Синергетика: учение о взаимодействии. Москва-Ижевск: Институт компьютерных исследований. 2003. 320 с.

16. Bertalanffy L. The theory of open systems in physics and biology. Science. 1950. Pp. 23—29.

17. Jackson C.M. Systems thinking: creative holism for managers. Chichester: John Wiley&Sons Ltd. 2003. 352 p.

18. Mingers J. Realising systems thinking: knowledge and action in management science. NY: Springer Science+Business Media, Inc. 2006. 312 p.

References:

1. Adamenko, T.M. (2009), "Enterprise cost management: understanding from the standpoint of the process approach", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 1 (3), pp. 198—202.

2. Blauberg, I.V, Sadovsky, V.N. and Yudin, E.G. (1978), "Philosophical principle of systematicity and systematic approach", Voprosy filosofii, vol. 8, pp. 39—52.

3. Blauberg, I.V and Yudin, E.G. (1973), Stanovleniye i sushchnost' sistemnogo podkhoda [Formation and essence of a system campaign], Science, Moscow, Russia.

4. Volkova, E.S. and Nevidimova, O.G. (2008), "Sustainability in nature and society: a system-synergetic approach", Vestnik TGU, vol. 317, pp. 258—263.

5. Kagan, M.S. (1991), Sistemnyi podhod i gumanitarnoye znaniye [Systematic campaign and humanitarian knowledge], LSU, Leningrad, Russia.

6. Melnychuk, O.S.(1977), Slovyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words], URE, Kyiv, Ukraine.

7. Moren, E. (2005), Metod. Pryroda Pryrody [Method. Nature of Nature], Progress-Tradition, Moscow, Russia.

8. Olinichenko, K.S. (2007), "Economic aspects of the evolution of views on cost management". Visnyk Mizhnarodnoho slov'yans'koho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 1, pp. 37—39.

9. Pakhomova, N., Endres, A. And Richter, K. (2003), Ekologicheskii menedzhment [Environmental Management], Peter, Spb, Russia.

10. Polyanska, A. (2011), "Situational approach to enterprise cost management", Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu, vol. 1, pp. 134—140, available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21089/1/Полянська%20А..pdf> (Accessed 10 Dec 2021).

11. Popovych, L.V. (2009), "Organization of the cost management process", Naukovy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya "Ekonomika", vol. 27, pp. 162—167.

12. Rakitov, A.I. (1977), Filosofskiye problemy nauki: Sistemnyy podkhod [Philosophical problems of science: A systematic approach], Mysl, Moscow, Russia.

13. Svetlova, N.M. and Ivashko, I.V. (2011), "Directions for improving the efficiency of enterprise cost management and finding reserves to reduce them", Economics and organization of management, vol. 2, pp. 104—110, available at: <http://masters.donntu.org/2015/iem/kamyshnyi/library/article9.htm> (Accessed 10 Dec 2021).

14. Tkachenko, A.M. (2011), "Cost management of an industrial enterprise as one of the ways to increase its efficiency", Economic Forum, vol. 2.

15. Hacken, G. (2003), Tainy prirody. Sinergetika: ucheniye o vzaimodeistvii [Secrets of nature. Synergetics: the doctrine of interaction], Institute of Computer Research, Moscow-Izhevsk, Russia.

16. Bertalanffy, L. (1950), "The theory of open systems in physics and biology". Science, pp. 23—29.

17. Jackson, C.M. (2003), Systems thinking: creative holism for managers, John Wiley & Sons Ltd, Chichester, UK.

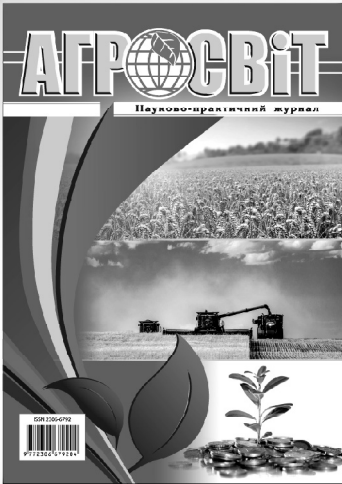
18. Mingers, J. (2006), Realizing systems thinking: knowledge and action in management science, Springer Science + Business Media, Inc, NY, USA.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2021 р.

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292